

ЛУЇ-ФЕРДИНАН СЕЛІН

ЛОНДОН

Рукопис підготував до друку
Режі Теттаманзі

ХАРКІВ
«ФОЛІО»
2025

На початку, після приїзду до Лондона, я майже не бачив Анжель. Хіба що двічі або тричі вона заходила привітати мене, і перший місяць я клепав її, оце й усе. Анжель, як сама казала, була надто заклопотана зі своїм Перселом, облаштувуючись, стверджувала вона, на проспекті, якого я ще не знав, десь коло тріумфальної арки Марбл-Арч, у гарному кварталі, на кшталт того, який у Парижі називають Етуаль, і то в закутку Гайд-парку, що нагадував паризький парк Монсо. Ми домовились, і я ніколи не ходив у той бік, щоб не бентежити їх. Одне слово, я не виходив за межі своєї зони, ні в кого нічого не просив, нехай лише дадуть мені спокій. Якщо й з'являться труднощі, то не з моєї провини. Саме тому Анжель обрала для мене кімнатку на Лестер-стріт, досить затишну, маю сказати вам. Лестер — радше квартал легких насолод, зона, прилегла до бульвару, якщо ви хочете мати уявлення про неї, якраз на розі театру "Empire". Тієї пори, про яку я розповідаю, на його сцені виставляли тріпотливі реву. То була ще й пора воєнної пропаганди. Англіїців веселили всіма засобами, з усіх боків, щоб тільки вони пустилися в танок, а англійців ще й як недочуває! Але йому демонстрували музичну виставу як грандіозну патріотично-весільну подорож завдяки потокам гучної музики, диву стегон, які ритмічно підіймаються вгору в раю пишних електричних квітів. Цікаво, чи хотів той англійців

чогось більшого. У будинку № 22 на вулиці Кірасир це робили простіше, але для джентльмена докладали зусиль. Адже він делікатний. Його обробляли припущеннями, віскі, сигаретою, гордощами, шарудінням спідниць, утомою. Я мовчав, я захоплювався, це була моя роль, але та вся вовтузня видавалася мені дитячими забавками. Коли я вже не одягав мундир, ідучи на прогулянку, до мене часто підходив англійський вербувальник із невеличкою кокардою та ціпком і намагався з'ясувати мої почуття. Він зміцнював моє самолюбство, бо гадав, ніби я недосвідчений юнак. Був красномовний. Я похитувався. Слухав. Таки було про що помріяти! Слухаючи його, я немов молодшав, повертався в доброму здоров'ї зі справжнього пекла. Я слухав його ще й для насолоди. Отже, мого вуха не видно? Люди не чують гуркоту? Я казав вам, що вулиця, де я оселився, тягнулася трохи поодаль від Пікаділлі-серкус, площі, де безліч автомобілів і повні вікна реклам. Наша суміжна вуличка була, правду кажучи, досить похмура, у крамничках майже нічого не продавали, за винятком більш-менш поцьки, але, звичайно, потай, десь угорі, по-англійському. Внизу, на першому поверсі, якась подоба салону, місце спочинку для сутенерів, завжди на видноті. Анжель не знала Англії, але одразу знайшла зв'язки для мене, представила знайомих. Мої рани на початку надавали мені симпатичності. А втім, я мав щирих друзів. Немає ніякого лиха, коли я згадую про це, але до певної миті. Моя бойова медаль справила на них враження, але ця клята нагорода надто вирізняла мене перед їхніми жінками, і це було небезпечним. Я скинув мундир. Я не хотів пишатися.

Я жив у гарненькій мансарді, ген угорі, пофарбованій емалевою фарбою, якраз над кімнатами Канталу, дрібного сутенера з Монпельє, що часто подорожував. Він постачав дівчат, поповнював Лестер-стріт. Канталу, вже досвідчений

чоловік, трохи нагадував Каскада, але був набагато освіченіший і заможний. Інколи він ховав у своїй квартирі трьох, а то й чотирьох дівах зразу, які місяцями чекали, щоб їхній потяг рушив до Ріо-де-Жанейро через Ла-Корунью. Канталу — це шарм, який рятував його в обраному ремеслі, аж ніяк не сила, інколи він навіть набирав справжніх англійок, хоч із ними важкувато, ходив вербувати їх аж до барів Шефтсбері-авеню неподалік, і то свіжих та молоденьких, раз навіть ту, якій ще не виповнилося шістнадцять років. Англійок, звичайно, на додачу до пересічних південних дівах, він ставив протягом випробувального періоду в околицях вокзалу Вікторія, щоб вони постояли трохи на тротуарі. Коли він знайомив цих хвойд між собою, часто виникали прикрі сцени, вони не сподівалися, що їх так багато і всі працюють на Канталу. Інколи доходило до справжніх сварок. Про дебелу Урсулу, його постійну повію-подругу, можна було б сказати, що вона полюбить такі речі. Для початку вона легко вибивала дебютанткам один чи два зуби, годилося присадити їх, а потім навіть лупцювала по заду справжнім віником, щоб повернути до порядку. Канталу не переймався своїм хатнім господарством, його спеціальністю був шарм іззовні. Коли відбувалися виправні процедури, я міг чути все через комин із його кімнати. Канталу не любив бути присутнім у такі миті, він ішов тоді в бар “*Royale*” і сідав на обшитої плюшем лаву зі своїми друзками з Ріджент-стріт. Ту таверну знали в усьому світі. Самі друзки були дуже щасливі, що їх не викликають до суду, а розгляд справи знову відклали, то були останні лондонські сутенери, бо їм дошкуляли варикоз та емфіземи, короткозорість та інші ще підступніші немочі. Друзки щотижня ходили до консульства на Бедфорд-сквер і, тремтячи, називали свої адреси. Діяльність доводилось дедалі більше приховувати. Треба було підбирати всіх дівах, які

опинилися на вулиці, бо їхні приятелі надумали стати героями й пішли на фронт. Передусім і попит на жіночу плоть став нечуваний. Повії, яких приводив Канталу, були добре дібрані, Урсулі, зрештою, вкрай рідко доводилося таки дресировувати їх. А втім, дівахи плакали, коли їм треба було їхати кудись далеко, бо вже звикали до манер і родини Канталу, і то не більше, ніж за три тижні, за місяць. Канталу по суті засуджував усі види бруталності. У ній він передчував війну та її бойні.

— Іди геть, — казав він дуже лагідно новеньким, — іди, моя маленька, я тебе не тримаю, іди геть, якщо тобі не подобається з нами. Тут треба слухати Урсулу, оце й усе, що я прошу, це моя жінка! Не дивуйся... я вірний, ти чинитимеш, як і я... Ти оціниш згодом. Немає певності, що на твоєму шляху тобі часто траплятимуться чоловіки, які дотримують своїх обіцянок!.. От я вмію шанувати таких, коли натрапляю на них, ти теж навчишся, я знайду тобі такого, якщо будеш надійна, розважлива...

Цій мові була притаманна своя поезія. Це правда, що Канталу ніколи не відмовляв, коли наставала мить продавати дівах. Урсула дресировувала їх до найменших подробиць. У перші дні давала дівахам добрі уроки, навчала на самому Канталу сотням фігур і насолодам, що їх дуже цінували тропічні клієнти. Крім того, Урсула силою і обсягом стегон була справжня кобила. Виховуючи дебютантку, вона затискала її під собою, мов у лещатах, і що енергійніше пручалася діваха, то більше насолоджувалася Урсула, згадуючи життя, коли лупцювали її саму. Якщо діваха вирушала потім у Пантагонію [так]*, її вже ніколи не бачили.

---

* Цей роман опубліковано за недавно віднайденим рукописом (серед кількох інших) через шістьдесят років після смерті автора, що не встиг свого часу (ще до Другої світової війни) вчитати його, тож багато слів пощастило розшифрувати на превелику силу і лише

Сеанс полягав у криках, яким не було кінця-краю, а найкраще відбувалося тоді, коли повії, які жили при родині, і ті, які працювали десь у квартирах неподалік, і собі прикладались, мов на святі, щоб потовкти дебютантку ще тяжче, ніж Урсула. Саме вони виривали їй пасма волосся з голови і волосню на лобку аж до крові. Потім м'яли і крутили їй груди, а коли новенька вже ладна була здохнути, коли вже й духу не могла звести, геть усім ще годилося потовкти її сідницями, витирати сраки просто об її обличчя, щоб вона аж душилася, і то впереміш і чоловіки, і жінки. Канталу волів забиратися звідти, підіймався до мене і оглядав вулицю.

— Фердінане, треба те, що треба, я згоден, це справедливо й заслужено, але все-таки це дикунство і слід шкодувати про це.

Канталу не давала спокою думка, що вулиця може обуритись. В Англії коштує дуже дорого збудувати вулицю і відзначитися своїм насильством. Не слід ні за яку ціну.

Знайомий нам череватий полісмен у високому прямому капелюху розтинав тим часом унизу навпроти пивної “*Picardy*” хвилястий потік солдатів навколо себе. То була могутня течія солдатів о шостій годині, рядових у мундирах кольору хаки, червоних і жовтаво-зелених, вони поверталися з таборів у передмісті, приїхали з усіх домініонів, і наші дівахи працювали серед них у мить аперитиву, позначали перспективу, наче в саду... як наші квіти... А ще була Армія спасіння, яка видавала вечірне привітання в синій від сигарет атмосфері під могутні завивання тромбона і безкінечну пісеньку доброї волі. Повільно сунули темно-червоні автобуси, гурчали, тяглися вервечкою, горбаті, один за одним, затикаючи один одному зад.

нечисленні лишилися нерозбірливими. Слова в квадратних дужках означають припущення Режі Теттаманзі, редактора рукопису, редактор іноді для кращого розуміння тексту знову вставляв закреслені слова і додавав несамохіль пропущені. — Прим. перекладача.

Не треба розчулюватись. Тієї пори в товаристві ще було повно добре напوماджених бакенбардів, невимушено червоних краваток, вусів, як у Макса Ліндера, і циліндрів на сивих головах, що створювали таку гарну картину на кінських перегонах. Отже, нахиляючись над нашою Лестер-стріт, Канталу кидав цілі шилінги дрібним музикантам, щоб дівачи й далі вдавалися до варварства, щоб перехожі не чули галасу, який линув від нас, звуків бійки і не підводили голів. Ті дрібні музиканти теж добре знали Канталу. Навіть вітали його на ім'я й повідомляли в разі потреби про речі, пов'язані з дівачами, а згодом він розповідав мені не все. Він знав Каскада і завдяки чуткам зрозумів більш-менш докладно, що сталося у Фландрії. Канталу не поспішав, не судив, волів бути досить стриманим з Анжель. Вона була мов під наглядом, він спостерігав її поведінку. Справа була надто поважна, щоб розмовляти про неї. Передусім війна так похитнула звичаї, що годі було сформуванати якусь думку. День у день щось мінялося. Люди шукали себе і не знаходили. Передусім ні Канталу, ні решта не мали свого сумління. Канталу теж зі шкури пнувся, щоб триматися, й потребував грошей, які давала проституція. Його звільнили від військової служби через хворе серце.

— Слухай! Без Урсули, — ти тепер чуєш добре, як я розмовляю з тобою, — я був би мертвий, я не боюся казати ці слова, якби ти знав, яка ніжна ця жінка зі мною!.. Та мати проти неї ніщо... І все ж вона не може подорожувати замість мене. А їздити тяжко, і це вбиває мене. Надто через підводні човни тепер на кораблях так пильно наглядають, що майже неможливо не мати клопоту. Доводиться мастити на всі боки. Товар через те стає надміру дорогим. Не кажучи вже про те, що перепливати під час бурі — справжня комедія. Англійки ще нівроку, добре витримують море, майже не блюють, але це рідкісні жінки, натомість наші, а надто

іспанки всякчас хворі, тоді, сам знаєш, таємна пасажирка в шафі — справжня хвороба, і то цілі двадцять три дні, до-сить, щоб виблювати всі нутрощі та кишки. Я був змушений сам викидати те все у воду! Я вже втратив отак двадцять тисяч, і то лише через море, зрозумій мене добре. Урсула, звичайно, навчає їх обробляти чоловіка, тут їй рівні нема, але ж не може зробити їх морячками!

Канталу був задоволений своїми костюмами, але однако-во непокоївся, чи він справді елегантний, одягався він тільки в Марселі. Саме він подарував мені перший цивіль-ний одяг, коли я скинув мундир. Ми мали більш-менш од-наковий розмір.

— Англійський костюм — це шик, тут я згоден, але, зрештою, сумний і не терпить прикрас. Невже я можу при-бути в Ріо без мого ланцюжка, рожевої перлини і персня з печаткою, який я ніколи не знімаю? Ні, повір мені, Ферді-нане. Я нікого не зневажаю, ти знаєш мене, але нам потрібно щось інше, ніж цим людям. Нам треба їсти часник.

Це теж була правда. У пансіоні «Лестер» було ще десь кільканадцять пожильців. Ми часто мали нагоду зустріча-тися в залі на першому поверсі. За грою в карти, в манілью. То був справжній салон із диванами, оббитими темно-зе-леним сукном, дуже потертими й жалюгідними, але на них можна було сидіти вчотирьох. І стояли різьблені столики з чорного дерева, засіяні й нашпиговані барвистими деко-ративними інкрустаціями. Їх привезли з Індії. Справжня болячка. У тих краях жила колись господиня, мадам Кан-сел. Її чоловік був офіцером і загинув за два кроки від Гау-рісанкару (найвищої гори світу). Мадам Кансел була дуже вишукана, дуже люб'язна, освічена й т. ін. Проте все її об-личчя вкривали зморшки. Крім того, слід сказати, що Індія надала їй обличчю втомленого виразу, наче вона одразу за-надто добре зрозуміла забагато речей на Сході. На її обличчі

всякчас проступала своерідна безмежна нудота. Сам перед дзеркалом я намагався відтворити такий вираз на своєму обличчі, але не міг.

Як бачите, в Лондоні я став цікавитись іншими речами, ніж своїми особистими болячками, гуркотом і ранами. Це був добрий знак, що я ставав цікавим.

Утома мадам Кансел була результатом, як пояснив мені Канталу, надто довгого життя серед індійської спеки. Мадам, здається, ніколи не помічала тієї специфічної діяльності, яка відбувалася в її домі. До речі, ми навчилися своєрідного способу спостерігати вулицю й бачити, що діється в Лондоні, — способу, як подумати, дуже зручного, — з допомогою дзеркальця, яке кожен носив у кишені, і вікна крамниці навпроти. Тобто ми почувалися трохи зацькованими. Спостерігали, граючи в карти, це не заважало. Белоти, як пригадую, ще не було. Грали в манілью. Коли дівача з борделю проходила, наприклад, ловлячи клієнтів, перед вітриною, і за нею йшов, треба сказати й про це, поліцай, вона двічі стукала перснем по склу, а якщо клієнт, тільки раз, щоб ми розбіглися і звільнили салон, а вона могла невимушено піднятися. Капало два фунти. На другому поверсі містилася так звана *room*. Власне, ще один салон, але з подвійними шторами. Диван був ще більшим, ще більш засмальцьованим і оббитим. Дівача не знімала жодної шпильки зі свого убору, навіть рукавичок, це забороняли. Так само й чоловік. Зручно вмощувалися. Розмовляли. Ніякої непристойності. Треба було бачити, як раптом з'являвся офіціант, заходив у фрак та рукавичках, те все дуже поношене й сумне, бачити його сумний чай, ще сумніше тістечко, завжди те саме, і залапану пальцями тарілку. Того всього не торкнуться. Платив клієнт. Він мав право порпатися під спідницями, але повинен був розважатися, не зсунувши капелюха, не припиняючи розмовляти. Він запускає пальці у волосню,

крутить, якомога збуджується. Він прагне цього за свої два фунти. Дурень, міг би пропити їх, але цього досить. Його справа зрозуміла, його виганяють. Знову приходить офіціант, бере в руки його тарілку, виливає чай на землю. Клієнт щось бурмоче. Треба, щоб він поправив ширінку і блискавично втік. Діваха, проворна, вже збігає сходами вниз. Тільки клієнту припадає ганьба і страх. Він думає, ніби був надто хтивий, боїться арешту. Відчуває полегкість, знову опинившись на вулиці... а ми далі граємо в манілью. Солдати тут, як і всюди у світі, порівнявшись із вітриною, підкручують собі вуса і, плюнувши, йдуть далі. Я справді не мав ніякої іншої роботи, крім дивитись, що діється. Проте повнився недовіри. Після трьох місяців розваг у Лондоні мені стало краще з вухом і мене могли б знову відправити на фронт, щоб там убити. До Фландрії завжди було тільки шість годин плавання. Годилось поміркувати. Краще пізнати місця. Вивчати. Мабуть, буде краще, якщо я опишу вам місце, де діялося те все. До Лондона, річ зрозуміла, не дуже далеко, але все-таки там дорого, якщо не маєш добрих адрес, щоб улаштуватися, надто щоб мати харчі, часто гнітючі. Це бентежить подорожнього, лякає його. Надто огидні смажені яблука. Одне слово, треба бути обізнаним. Але район, про який я розповідаю, дуже змінився. Ви вже не зорієнтуєтесь там. Я, звичайно, ще впізнавав місця, але все-таки вагався... На Лестер-стріт, таки справді в самому центрі, лишився в давньому стані тільки монастир Дам Доброго Ісуса, яким і далі керували черниці францисканського ордену, і то якраз коло будинку, де з усією побожністю мешкали ми. Усі інші споруди — крамниці й різні прибуткові будинки. Передусім для сутенерів в Англії вже десять років, як настали скрутні часи. Натомість продавець фруктів зі своїм монументальним ваговозом і далі займає принаймні половину вулиці, то справжній фруктовий сад, яблука і банани, все це